

*Tale av ordfører i Nord-Aurdal kommune, Knut Arne Fjellton, ved Krigsminnesmerket,
Valdres Folkemuseum 08. mai 2025.*

Kjære alle sammen – Gratulerer med Frigjøringsdagen og Veterandagen.

8. mai er en dag for **Feiring, Etertanke og Takknemlighet**.

Feiring for at vi for 80 år siden fikk vår frihet tilbake etter 5 tunge krigsår. Det var endelig fred og det Norske flagget i Rødt, Hvitt og Blått kunne atter vaie i vinden.

Etertanke for at det fortsatt finnes mennesker med stor makt som frykter demokratiet og som forårsaker en verden som er i ubalanse. Vi ser atter en krig i Europa, vi ser en Verden der fascismen stadig blir større, og det er land som står oss nær som nå kjemper for det samme som vi gjorde for over 80 år siden, fred, frihet og demokrati.

8. mai er en dag for Takknemlighet til alle de som kjempet for vår frihet under 2. verdenskrig. Takknemlighet til alle som har vært i utenlandstjeneste for å verne om freden og for å forhindre at nye konflikter og kriger skal oppstå. Takknemlighet til alle de som har ofret sitt liv sitt for vår fred og frihet.

Ja, mor! Dette hadde du vel ikkje du trudd da du såg meg siste gangen. Og ikkje trudde eg at det skulle gå slik da eg såg deg siste gangen. Nett no er eg dømt til dauden, og advokat Bergsjø er i ferd med å diktera nådesøknad for meg.

Slik innleder 25 år gamle Asle Grepp sitt avskjedsbrev til sin mor i februar 1945. Han er dømt til døden som represalier fra det Tyske Naziststyre etter heimefronten sin likvidering av politigeneral Karl Marthinsen.

Asle Grepp ble i juni 1944 arrestert på Skriulægeret som ligger inne i Skrautvålsfjellet. Her var han sterkt delaktig med på å produsere

illegale aviser. Han kjempet mot Nazismen og han kjempet for det han trodde på: Fred og frihet.

I forbindelse med operasjon Almenrausch som blir iverksatt 2 dager senere så blir 5 Mil.org karer overasket av en tysk tropp inne i Tapptjerndalen litt lenger nord i samme fjellområde. Mil.org. karene har ikke noe valg. Den tyske kommandanten blir umiddelbart skutt og i skuddvekslingen etterpå så faller 2 unge Gjøvik gutter bare 19 og 20 år gamle. 2 ungdommer med hele livet fremfor seg. De ofret seg i kampen for fred og frihet. Fred og frihet som vi og vårt samfunn i dag tar som den største selvfølge.

Det viktigste vi kan gjøre for å hedre de som ofret seg i 2. verdenskrig er å hindre at noe tilsvarende skal skje på ny. Vi må være godt forberedt og vi må bidra til å skape sikkerhet også i land der ute. Vi har alle en plikt til å verne om vår frihet, vår nasjonale kulturarv, våre tradisjoner og gode verdier skapt av generasjoner fere oss. Det er samhold og fellesskap som kanskje er vårt sterkeste våpen.

Historiene er mange, også lokalt, og det var flere fra Valdres som deltok og ofret sine liv under krigen i kampen for fred. Vi skal heller ikke glemme alle de som i det stille bidro med en hjelpende hånd for at kampen kunne skje, enten det var med matforsyning, transport, husrom eller alle de som bare skjønnte at de skulle tie, og ikke fortelle om hva de så og hva som foregikk i ulike heimer, på fjellet og i de dype skoger. De visste og forsto at det var kampen for frihet.

Likegyldighet og det å ikke bry seg, er kanskje en av de største truslene mot vår demokratiske hverdag og det gode livet vi har med fred og frihet. De to unge Gjøvikguttene på 19 og 20 år var ikke likegyldige. 25 år gamle Asle Grepp var ikke likegyldig, og han forsetter sitt brev til sin mor slik:

Du skal ikkje syrgje over meg. Eg døyr, som mange menneske før meg. Det er berre trist at eg så lite fekk gjort i livet. Trøysten min er at

utviklinga og livet går vidare – at andre vil taka opp tankene mine og føre dei fram, betre enn eg sjølv kunne gjort det.

Eg tenkjer på far - i desse dagane er det 23 år sidan han gjekk burt. Eg tenkjer på Peter, Andreas og Gerda, men meir tenkjer eg på dykk som er att – du mor, og Ole og Else og Pin og vesle Kyrre. Og eg er viss på at de alle vil taka dette som det må takast, at de vil minnast meg som eg var og gløyme alle de mistak eg har gjort.

Bergsjø har gjort det han kunne – men det var ikkje lange tida han hadde å områ seg på. Nå er det vel slutt.

Eg vil berre be deg helsa alle gode vener og seia dei farvel frå meg. Om eg går burt – livet lyt gå sin gang. De skal leva vidare og føre menneska fram til eit tilvære der ingen er som vert dømde til dauden.

Kjære mor! Eg er ikkje redd – det er slutt for meg. Det er det ikkje for dykk. Lev vidare! Son din, Han Asle.

Den 9. februar 1945 blir Asle Grepp skutt på Akershus festning.

Vi som har vokst opp etter krigen har alltid hatt frihet til å ta våre egne valg og ytre våre meninger. Demokrati, toleranse og menneskeverd kom ikke gratis.

Det blir stadig færre igjen som kan fortelle om krigens overgrep og grusomheter. Færre som kan fortelle hvordan det var å leve i et ufritt land. Da må vi som kommer etter, ta et ansvar for å dele og forstå deres historie. Slik at det aldri skjer igjen. Vi må verne om menneskeverdet og likeverdet, vi må fortelle.

Vi kan aldri ta frihet for gitt. Hvis vi gjør det er det kort vei til å miste den. Vi må stå opp og kjempe for det hver eneste dag.

Vi kan aldri glemme.

I dag feirer vi 80 år med sammenhengende fred i Norge. Vi takker dere alle for vår fred, vår frihet og vårt demokrati. **Tusen takk.**